

Finns socialismen kvar?

Kan en politisk idé finnas utan att någon tror på den? I Latinamerika finns det merkantilistiska ekonomier men det finns knappast någon som tror på merkantilismen som man en gång gjorde i Europa mellan medeltiden och den industriella revolutionen. Då var merkantilismen en idé om hur ett samhälles utveckling skulle kunna främjas. I dag är merkantilistiska ekonomier resultat av inhemska maktgruppers intressen av regleringar. Merkantilismen finns inte som en idé om ett bättre samhälle, bara som ett ekonomiskt system i teori och dessvärre i praktik.

En politisk idé bär på ett löfte om hur ett samhälle skall bli bättre och uppnå vissa mål med hjälp av vissa bestämda medel. Målen kan vara olika, liksom medlen, men det som förenar varje politisk ideologi är tron på ett bättre samhälle.

Socialismen har till skillnad från liberala och konservativa idéer använt kravet på underkastelse under målet som ett medel i sig. När tron på att socialismen ger ett bättre samhälle inte längre finns faller det därmed tillbaka både på socialismens mål och medel. Socialismens medel har ingen rättfärdighet i sig som t ex liberalismens och konservatismens idéer om rättsstaten och friheten. Socialismen är därför mer än andra idéer beroende av löftet om ett bättre samhälle. Finns inte det löftet kvar så finns inget motiv för vare sig målet eller medlen. Och då finns inte socialismen längre som en idé utan bara som ett resultat av intressegrupperingars krav på regleringar och den politiska elitens krav på makt.

Nu har socialismen överallt misslyckats. Den afrikanska socialismen har medfört tillbakagång, svält och förtryck. I

Asien har socialismens totalitära maktanspråk gett krig, förtryck och fattigdom. I Vietnam har socialismen skapat en större fattigdom än kriget. I Östeuropa har real-socialismen inte gett något annat än förtryck, kulturell utarmning, ekonomiska misslyckanden och rustningar. Både i Europa och Asien är misslyckandena så uppenbara eftersom de inträffat vid sidan om efterkrigstidens ekonomiska under.

Det är därför i grunden inte det minsta radikalt när Kjell-Olof Feldt i Tiden skriver: "... uppenbart är, att varken våra egna erfarenheter eller de sk planekonomiernas prestationer ger idén om planmässig hushållning någon lyskraft. I själva verket är resultaten sådana, att man i hela världen är på väg bort från den." Och det är vare sig radikalt eller någon värdering när han i samma artikel skriver: "På det globala planet har som bekant marknadsökonomi i denna skepnad vunnit en total seger över sitt enda kända alternativ, planhushållning." Den förvåning som Kjell-Olof Feldts artikel har väckt beror egentligen inte på vad han säger i sak utan på att ingen egentligen har tilltröt den svenska socialdemokratin den intellektuella förmågan att pröva sina dogmer.

Viktigare än den förvåning som hans konstateranden har väckt är att dessa leder till ett underkännande av den analys och därmed de samhälleliga mål och medel som hitintills varit socialismens. Feldt berör även detta när han säger: "när det gäller företagarbegreppet finns det bland landets ca 400 000 enskilda företagare bara ett fåtal, som påminner om partiprogrammets schablonbild" och "Något måste väl ligga bakom splittringen och rivaliteten på det fackliga planet, som blivit alltmer uppenbar under 80-talet. I varje

fall håller partiprogrammets förutsättningar om den homogena löntagarklassen ingalunda streck längre.”

Det är konsekvenserna för den socialistiska samhällsanalysen som gör den Feldtska artikeln intressant. Därigenom argumenterar han även emot de socialistiska medlen: ”Det som känns mest nödvändigt är att partiet tar itu med sitt eget verk: Den offentliga sektorn.”

Vad finns nu kvar av socialismen när löftet om ett bättre samhälle inte längre är livskraftigt och när vare sig medlen eller målen känns relevanta? Ingvar Carlsson gav ett svar på den frågan när han veckan efter att han i Aftonbladet förklarat att socialdemokratien hade nedkämpat nyliberalismen tvingades värja sig mot påståenden om att nyliberalismen nu hade trängt in i den socialdemokratiska samhällsdebatten. Han avvisade då frågor om den framtida socialdemokratiska politiken med att partiet hade tillsatt en grupp av sina duktigaste politiker som skulle utreda denna.

Kanske upphörde socialismen som idé i den svenska samhällsdebatten just då. För om politik är att duktiga politiker skall titta på vad man skall tycka finns inte längre någon politisk idé, bara en strävan efter en politik som kan ge bibehållen makt åt de grupperingar man själv företräder.

När socialistiska idédebattörer försöker formulera om socialismen till att inte vara beroende av medlen för att nå ett visst mål utan enbart till ett gott syfte har socialismen förlorat sitt ideologiska innehåll. Då anvisar den inte längre en metod för samhällsförändring utan bara förmenta skäl till varför vissa människor – som är goda – skall ha makten och inte andra – som inte anses goda.

Så är det med merkantilismen i Latinamerika och så är det med socialismen i Sverige. De har båda upphört som idéer men lever genom makten. Ingen skall tro att detta leder till att det socialistiska systemet rivs upp. Tvärtom så innebär frånvaron av idé fritt utrymme för intressegrupper att utöka sina privilegier på det gemensamma bekostnad. Kraven på bibehållna monopol, nya former för kollektivt sparande och en inkomstpolitik som skall gynna vissa grupper är inte sprungna ur någon idé om ett bättre samhälle. Det inser varje patient, löntagare eller sparare. Istället kommer de ur ett privilegieväsende som den socialistiska makten föder på samma sätt som merkantilismen i Latinamerika föder sitt privilegieväsende.

Mer finns faktiskt inte kvar av socialismen i Sverige. Det är farligt nog. Makt utan idé ger ingen förändring. Det kan man se i Latinamerikas stagnation.